

Harf Devrimi:
Bir Reddiye

Talha Ibn Yusuf Al Hanafi
08/10/2026

1 Kasım 1928'de Meclis'te kabul edilen ve 3 Kasım'da Resmî Gazete'de yayımlanan 1353 sayılı kanun, Türkçeyi yazmak için yaklaşık bin yıldır kullanılan Arap harflerini kaldırıp yerine Latin esasından alınan yeni harfleri getirmiş, devlet dairelerinden gazetelere, ticaret defterlerinden okullara kadar herkesi bu harflere geçmeye mecbur kılmıştır [1]. Bu karara bugün sahip çıkanlar genellikle şunları söyler: Geçiş bir gecede olmamış ve yetmiş sekiz seksen yıllık bir tartışmanın ürünü olmuştur, Arap yazısının zorluğunu Ahmet Cevdet Paşa'dan Namık Kemal'e ve Enver Paşa'ya kadar önemli isimler dile getirmiş ve alfabenin değiştirilmesini ya da ıslah edilmesini istemiştir, Türkçenin sekiz ünlüsü Arap harfleriyle düzgün ayrılamamış, Latin harfleri ise çok daha kolay öğrenilmiştir ve Osmanlı alfabesi sürekli geliştirilmeye muhtaç kalmıştır. Bu iddiaların her birinde gerçek bir olgu bulunur ve bu olgular belgelerle birlikte okunduğunda ortaya başka bir tablo çıkar: Yetmiş sekiz yıl boyunca aydınların büyük çoğunluğu yazının ıslahını konuşmuş, yazının kaldırılmasına dair karar ise 1928 yazında birkaç ay içinde ve devletin bütün gücüyle alınmıştır.

Tartışmaya girmeden önce kararın nasıl alındığına bakmak gerekir. Atatürk yeni harfleri 9 Ağustos 1928'i 10 Ağustos'a bağlayan gece Gülhane'de halka açıkladı ve en geç bir iki yıl içinde bütün toplumun bu harfleri öğreneceğini söyledi [1]. Dil Encümeni üyeleri hazırladıkları tasarıyı Atatürk'e sunduklarında geçiş için beş ile on beş yıl arasında bir süre düşünüyorlardı ve Falih Rıfkı Atay'ın Çankaya adlı kitabında anlattığına göre Atatürk bu süreyi duyunca "Ya üç ayda ya hiçbir zaman" cevabını verdi; İngiliz büyükelçisi beş yıldan, Amerikan büyükelçisi Grew ise bütün toplum için on beş yıldan söz ediyordu [1]. Kanun 1 Kasım'da kabul edildi ve takvim şöyle belirlendi: Basın için son tarih 1 Aralık 1928, devlet daireleri için 1 Ocak 1929, ticaret defterleri, mahkeme belgeleri ve halkın dilekçeleri için 1 Haziran 1929 oldu ve Türkçe kitapların 1929 Ocağından itibaren yeni harflerle basılması zorunlu kılındı [1]. Kanunun dokuzuncu maddesi okullarda Türkçe yapılan öğretimde yeni harflerin kullanılmasını emrettikten sonra "Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur" hükmünü koydu [1]. Oxford Üniversitesi'nin emekli Türkçe profesörü Geoffrey Lewis bu olayı anlatırken "Arap ve Fars kökenli alfabe yasaklandı ve yerine Latin alfabesi getirildi" ifadesini kullanır [4].

Birinci iddia, geçişin bir gecede olmadığını, Osmanlı'da alfabe tartışmasının 1850'lerden 1928'e kadar yetmiş sekiz yıl sürdüğünü ve bu uzun olgunlaşmanın kararı meşru kıldığını söyler [5]. Tartışmanın eski olduğu doğrudur, çünkü Ahmet Cevdet Paşa 1851'de Kavaidi Osmaniye adlı eserinde Türkçede bulunup da Arap harfleriyle gösterilemeyen sesler için yeni bir yol aranması gerektiğini yazmış, Münif Paşa 1862'de Cemiyeti İlmiyei Osmaniye'de yaptığı konuşmada ünlü işaretleri yazılmadığı için bir sözcüğün farklı

biçimlerde okunabildiğini anlatmış, Azerbaycanlı yazar Mirza Fethali Ahundzade ise 1863'te sadrazama Latin esaslı bir alfabe önerisi sunmuştur [1][6]. Süre konusunda söylememiz gereken şey şudur: Bu sürenin yetmiş sekiz yıl olması da yedi yıl olması da meselenin hükmünü belirlemez ve bunun beş gerekçesi vardır.

İlk gerekçe, bir tartışmanın uzun sürmesinin vardığı sonucu doğru kılmamasıdır. İslam ilim geleneğinde bir hükmün doğruluğu delilin gücüne bağlanır ve yüz yıl konuşulmuş yanlış bir fikir, bir ayda ortaya atılmış doğru bir fikirden daha değerli hâle gelmez. İkinci gerekçe, o yetmiş sekiz yılın içeriğidir: Harf Devrimi'ni öven Metin Kale'nin kendi tespitine göre Tanzimat aydınlarının tamamı Arap yazısının düzeltilmesini önermiştir [1]. Latin harfleri yönündeki en erken öneri Azerbaycanlı bir yazardan gelmiş ve Cemiyeti İlmiye bu öneriyi uygulanabilir bulmamıştır [6]. Meşrutiyet döneminde de Arap yazısının ıslahını isteyenler çoğunluktaydı ve Latin yazısını savunanlar Kale'nin ifadesiyle küçük bir aydın grubuydu [1]. Üçüncü gerekçe, kararın kısa süre öncesine kadar toplumun ve aydınların çoğunluğuna dayanmamasıdır: Maarif Vekâleti'nin 1924'te yaptırdığı ankete göre öğretmenlerin yüzde 96'sı Latin harflerine karşıydı [1][5], 1926'da Akşam gazetesinin anketine cevap veren on altı aydından yalnızca üçü Latin harflerinin kabulünü uygun gördü [1][5] ve Kale'nin anlattığına göre Latin harfleri kabul edilirse kalemlerini kıracaklarını söyleyen üniversite hocaları kanundan hemen sonra yön değiştirmiştir [1]. Dördüncü gerekçe, dönüm noktasının dışarıdan gelmiş olmasıdır. 26 Şubat ile 6 Mart 1926 arasında Bakü'de toplanan Birinci Türkoloji Kongresi Sovyetler Birliği içindeki Türk toplulukları için Latin alfabesini kabul etmiş ve Fahri Kılıç'ın tespitine göre Atatürk'ün çevresindeki Türkçü aydınlar, daha önce Arap yazısını ortak bir bağ olarak savunurken bu kongreden sonra Latin harflerine karşı çıkmaktan vazgeçmeye başlamışlardır [5]. Sovyet tarafının niyetine gelince, Radio Free Europe'da yayımlanan bir değerlendirmeye göre Sovyet yönetimi 1920'lerde Latin esaslı yazıları "Müslüman ve Türk topluluklarını kendi geçmişlerinden ve Arap dünyasından koparmak" için getirmiştir [7]; Azerbaijan International dergisi de Bakü kongresine katılanları, Arap yazısını "tamamen ortadan kaldırmak, İslam ile her türlü bağı silmek için" kurulmuş daha büyük bir Sovyet planının piyonları olarak tarif eder [8]. Bu planın devamı da emirle geldi: 1938'den itibaren Sovyet yönetiminin baskısıyla Türk toplulukları Latin esaslı alfabelerini bırakıp Kiril alfabesine geçti ve Azerbaycan 1940'ın başında bu yola girdi [5]; Azerbaycan alfabesi maddesi de Stalin'in 1939'da bu değişikliği Azerbaycan Türkleri ile Türkiye halkı arasındaki bağı koparmak için emrettiğini aktarır [9]. Bir yazı emirle bir kez değişebiliyorsa aynı emir düzeniyle ikinci kez de değişebilir ve bu örnek, alfabe meselesinde sonucu kararı veren iradenin gücü ile niyetinin belirlediğini gösterir. Beşinci gerekçe, kararın bizzat mimarının sözüdür: "Ya üç ayda ya hiçbir zaman" cümlesi [1], yetmiş sekiz yıllık bir olgunlaşma anlatısıyla bağdaşmaz, çünkü kendiliğinden olgunlaşmış bir geçişte böyle bir süre dayatmaya gerek kalmazdı ve Kale'nin aktardığına göre Atatürk'ün zihninde "Enver yazısının akıbetine uğramak" endişesi sürekli bulunmaktaydı [1]. Meşruiyet bakımından da bu süre bir şey söylemez, çünkü Kur'an'ın yazısıyla ilgili bir konuda ilim ehlinin sözünün belirleyici olduğu bir süreç işletilmemiştir:

1910'da Arnavutların Latin harfli alfabe talebi Şeyhülislamlığa gönderildiğinde Kur'an'ın Latin harfleriyle yazılamayacağı ve Arap yazısının biçimine dokunulamayacağı yönünde görüş çıkmış [1][5], 8 Nisan 1928'de Anayasa'dan devletin dininin İslam olduğunu söyleyen hüküm kaldırılmış [1] ve Kale alfabe değişikliğini bu devrimlerin son halkası olarak görmüştür [1].

İkinci iddia, Arap harflerinin Türkçeyi yazmak için çok zor olduğunu ve halkın okuma yazma öğrenmesini engellediğini söyler; bunu da 1924'te Meclis'te Şükrü Saraçoğlu'nun halkın ancak yüzde ikisinin veya üçünün okuduğunu belirten konuşmasıyla destekler [5]. Münif Paşa'nın tarif ettiği güçlükler gerçektir, çünkü ünlüler yazılmadığı için aynı sözcük farklı okunabiliyor, özel isimler karışıyor ve kitap basımı zorlaşıyordu [5]. Ancak okuryazarlığın düşük kalmasının sorumlusu olarak harfleri göstermek, dönemin tanıklarının kendi teşhisiyle çelişir. Namık Kemal, Türk çocuklarının uzun süre okula gitmesine rağmen gayrimüslim çocuklar kadar çabuk okuma yazma öğrenememesinin kaynağını eğitimde kullanılan yöntemde görmüş ve eğitim sisteminin baştan sona ıslahını istemiştir [5]. Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey de usulü cedid ile eğitim yapan okulunda çocukların Arap harfleriyle kısa sürede okuma yazma öğrendiğini görmüştür [5]. Japonya bu konuda açık bir örnek sunar: Edo döneminin sonunda erkeklerin yaklaşık yarısı ve kadınların yaklaşık beşte biri karakter yazısıyla okuryazardı [12]; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japon yazısını Latin harflerine çevirme fikri tartışılırken yapılan okuryazarlık araştırması beklenenden çok yüksek bir düzey gösterdi ve proje rafa kalktı [13]. 1926'da Akşam gazetesinin anketine cevap veren bir öğretmen de "Terakki ve medeniyetin her sahasında bugün İngilizlere yetişmiş Japonlar Latin harflerini kullanmıyorlar" diyerek bu noktaya dikkat çekmişti [5]. Rakamlar da aynı yöne işaret eder: Milli Eğitim Bakanlığı'nın aktardığı verilere göre okuryazarlık oranı 1927'de yüzde 11, 1935'te yüzde 20,4, 1950'de yüzde 33,6 ve 1960'ta yüzde 39,5 olmuştur [10]. Millet Mektepleri'nin 1928 ile 1933 arasında yaklaşık 2,35 milyon kişiyi kurslara çektiği ve 1,12 milyon kişiye diploma verdiği doğrudur [1] ve bu çabanın ciddi bir başarı olduğunu kabul etmek gerekir; fakat yeni harflerden yirmi iki yıl sonra nüfusun hâlâ üçte ikisinin okuma yazma bilmiyor olması, okuryazarlığın hızını asıl belirleyen şeyin okul, öğretmen ve devlet kapasitesi olduğunu düşündürür. Alpay Filiztekin'in 1927 ile 1945 arasındaki ilçe verilerine dayanan 2025 tarihli çalışması da devletin güçlü olduğu ilçelerde okuryazarlığın daha hızlı arttığını bulmuştur [11]. Millet Mektepleri'nin ardındaki seferberlikte Atatürk'ün bizzat öğretmenlik yapması, vali ve kaymakamların öğretmen olarak çalışması gibi unsurlar da vardı [1] ve makul bir çıkarım, aynı seferberliğin ıslah edilmiş Arap yazısıyla yapılması hâlinde de benzer bir ivme yaratabileceğidir. Hukuk tarihçisi Ekrem Buğra Ekinci ise 1927 rakamlarının eski harflerle okuyanları eksik saydığını ve Osmanlı'daki okuryazarlığın Cumhuriyet istatistiklerinin gösterdiğinden yüksek olduğunu savunur; bu görüş tartışmalıdır ve burada yürüttüğümüz akıl yürütme bu iddiaya dayandırılmamıştır [14].

Üçüncü iddia, Ahmet Cevdet Paşa, Namık Kemal ve Enver Paşa gibi isimlerin alfabenin değiştirilmesini ya da ıslah edilmesini istediğini söyler. Bu isimlerin her biri mevcut yazıdaki sorunlara gerçekten dikkat çekmiştir ve tanıklıkları Arap yazısının ıslahı yönündedir. Ahmet Cevdet Paşa 1851'de Türkçedeki bazı seslerin Arap harfleriyle gösterilemediğini yazmış ve çözümü yeni bir yazım yolunda aramıştır [1]; Yusuf Akçay'ın tasnifinde Arap harflerini ıslah ederek kullanmayı öneren isimler arasında yer alır ve harfleri işaretlendirmeyi önermiştir [15]. Namık Kemal, okuma yazmayı ve kitap basmayı kolaylaştırmak için ünlü harflerin eklenmesini ve Türkçenin yapısına uymayan bazı harflerin çıkarılmasını yeterli bulmuş, Latin harflerinin kabulüne gerek görmemiş, alfabe değişirse asırlardır oluşturulan eserleri gelecekte kimsenin okuyamayacağını ve Latin harflerinin Türkçenin yapısına ile Türkçedeki birçok Arapça kelimenin yazımına uymadığını ileri sürmüştür [5]; Kale de Şinasi, Namık Kemal ve Ali Suavi'nin Latin harflerinin alınmasını hiç düşünmediklerini, hatta bu fikre karşı çıktıklarını yazar [1]. Münif Paşa Latin harflerinin üstünlüğünü belirtmekle birlikte Arap alfabesinin bırakılmasını savunamamış ve çözüm olarak Avrupa alfabelerinde olduğu gibi ünlü işaretlerinin harflerin sırası içinde yazılmasını önermiştir [1][5]. Enver Paşa'nın sistemi baştan sona Arap yazısına dayanır ve her ünlüye ayrı bir işaret vererek Türkçenin ünlü sorununa çözümü Arap harflerinin içinde aramıştır [2]. Dürüst olmak gerekirse bu girişim pratikte tutunamamıştır: Kale yazıyı yavaşlattığını ve Birinci Dünya Savaşı'nın ağır şartlarına rastladığını belirtir [1]. Ordu yazışmalarıyla sınırlı kalan bu tek devlet denemesinin başarısızlığı, ıslah yolunun imkânsız olduğunu ispatlamaz ve Atatürk'ün üç ay şartını koyarken Enver yazısının akıbetinden çekinmesi, o denemenin yaralarının hâlâ taze olduğunu gösterir [1]. Bu üç ismi Latin harflerinin tanığı olarak sunmak, onların kendi yazdıklarına ters düşer.

Dördüncü iddia, Türkçenin sekiz ünlüsünün Arap harfleriyle düzgün ayrılamadığını ve Latin harflerinin bu bakımdan daha kolay ve öğrenilebilir olduğunu söyler. Bu iddianın temeli sağlamdır, çünkü Arap alfabesinde ünlüleri karşılayabilecek üç harf bulunur ve bunlar elif, vav ve yedir [16]; Türkçedeki ünlü zenginliği bu üç harfe sığmaz. Bu teknik güçlüğü kabul etmek doğru bir tavırdır; ancak güçlüğün varlığı, Arap harfleriyle sekiz ünlünün yazılamayacağı sonucunu vermez ve bunun üç ayrı kanıtı vardır.

Birinci kanıt Türkçenin kendi tarihidir: Kaşgarlı Mahmud'un 1072 ile 1074 yılları arasında derlediği Divanu Lügati't Türk Arap yazısıyla yazılmış ve binlerce Türkçe sözcüğün doğru okunması için Arap harekeleri kullanılmıştır [17]; Kale'nin kendi ifadesiyle de onuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar bütün Müslüman Türk devletleri Arap yazısını kullanmıştır [1].

İkinci kanıt Uygur Türkçesidir: Uygurcanın tam sekiz ünlüsü vardır [18] ve bu dilin Sincan'da 1980'lerin başından beri resmî alfabesi olan Uygur Arap alfabesi her ünlü için ayrı bir harf içerir; yani sekiz ünlülü bir Türk dili, Arap harfleri üzerinde yapılan ıslahla ünlülerini eksiksiz yazmaktadır [18].

Üçüncü kanıt Kazak Türkçesidir: Ahmet Baytursunuli 1912'de Arap alfabesini Kazakçaya uyarlamış, Arapçaya özgü harfleri çıkarmış, Kazakçaya özgü harfleri eklemiş ve her sese bir harf düşen fonetik bir alfabe ortaya koymuştur [19]. Kazak kaynaklarına göre bu reformdan önce dokuz Kazak ünlüsü için üç işaret bulunuyordu ve reform bu eksikliği gidermiş [19], alfabe bugün Çin, Afganistan ve İran'daki Kazaklar tarafından kullanılmaktadır [19].

Bu üç kanıt, sekiz ünlü meselesinin Arap harfleri içinde çözülebilen bir teknik mesele olduğunu gösterir ve çözüm yolu Türkiye'de 1862'den beri masadaydı: Münif Paşa'nın ünlü işaretlerini sıra içinde yazma önerisi, Namık Kemal'in ünlü harf ekleme önerisi ve Enver Paşa'nın ayrık harf sistemi bu yolun farklı örnekleridir [1][2][5]. Latin harflerinin ilk okuma yazma öğreniminde her sese bir harf düşmesi bakımından kolaylık sağladığı kabul edilebilir; fakat Latin alfabesi de Türkçeye olduğu gibi uymamış, Dil Encümeni Q ve X harflerini çıkarmış, Ç, Ğ, İ, Ş ünsüzlerini ile I, Ö, Ü ünlülerini eklemiştir [1]. Arap yazısını Türkçeye göre ayarlamak da Latin yazısını Türkçeye göre ayarlamak kadar mümkündü ve Uygur ile Kazak örnekleri bunu fiilen göstermektedir. Üstelik bir Müslüman çocuğun Kur'an'ı okuyabilmesi için Arap harflerini yine öğrenmesi gerekir ve Latin alfabesinin kolaylığı ikinci bir yazıyı öğrenme ihtiyacını ortadan kaldırmamıştır.

Beşinci iddia, Osmanlı alfabesinin sürekli geliştirilmeye muhtaç olduğunu söyler. Sürekli geliştirilmeye ihtiyaç duymak her yazı sisteminin ortak hâlidir ve gelişme ihtiyacı bir yazının kaldırılması için gerekçe sayılmaz. Latin harfleri Türkçeye uyarlanırken değiştirilmiştir [1]; Azerbaycan'da Latin alfabesi 1933'te yeniden düzenlenmiş ve 1939'da emirle Kiril'e çevrilmiştir [9]; Kazak yazısı 1912'de ıslah edilmiştir [19]; Uygur yazısı 1937 ile 1954 arasında fazlalık harfler çıkarılıp ünlü işaretleri eklenerek düzenlenmiştir [18]. Bir yazının geliştirilmesi onun yaşamasının olağan yoludur ve ıslahı hurûf kavramı, adından da anlaşıldığı gibi tam olarak bu ihtiyaca verilmiş cevaptır; Osmanlı aydınlarının çoğunluğunun önerdiği yol da buydu [1]. Bu iddia dikkatle okunduğunda ıslahın gerekliliğini savunur ve ıslah ile yasaklama arasındaki fark, kararın doğruluğunu belirleyen asıl farktır.

Latin harflerinin kolaylığı bir bedelle gelmiştir ve bu bedeli savunucuların kendi kaynakları da kayıt altına alır. Geoffrey Lewis'in çalışması Arap ve Fars kökenli alfabenin yasaklanmasını Türkçe üzerinde yapılan en kapsamlı dil mühendisliğinin başlangıcı olarak anlatır [4]. İsmet İnönü'nün kendisi, kolay yazıp okumaya alışmış nesillerin birden okuyamaz hâle gelmesinin hesapsız mahsurlarından çekindiğini söylemiştir [1]. Bir akademik değerlendirme reformun amaçları arasında okuryazarlığı artırmayı, Avrupa dillerinin öğrenilmesini kolaylaştırmayı ve "*genç nesilleri Osmanlı geçmişinin mirasından koparmak*" hedefini birlikte sayar [20]; Emine Kısıklı'nın makalesi de harf inkılabının amaçları arasında halkı Arap kültürünün etkisinden kurtarmayı sayar [21]. Atatürk'ün Sarayburnu konuşmasında eski harfleri "*kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran*" işaretler olarak anması yazının bir medeniyet işareti olarak görüldüğünü gösterir [1] ve

gençliğinde Bulgar Türkolog Manolov'a söylediği sözde bu bakış açık biçimde yer alır: *"Batı uygarlığına girebilmemize engel olan yazıyı atarak, kılık kıyafetimize kadar herşeyimizle batılılara uymalıyız"* [1]. Mısır'da yayımlanan er Risale dergisinin 107. sayısında bu sonuç şöyle ifade edilmiştir: Osmanlı Türkleri dilleri için Latin harflerini seçtiklerinde *"sanki tarihlerinden altı asrı sildiler"* [23]. Namık Kemal'in on dokuzuncu yüzyılda dile getirdiği endişe böylece bir tahmin olmaktan çıkıp yaşanmış bir sonuca dönüşmüştür; Kale de bu eleştirinin varlığını kaydeder ve eski eserleri uzmanların inceleyip yorumlayabileceğini söyleyerek geçer [1], yani bin yıllık birikim herkesin okuyabildiği bir kütüphaneden uzmanların okuyabildiği bir hazineye dönüşmüştür. Türkçe İslam eserleri de bu hazinenin içindedir; mesela Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi'nin 1916'da basılan İhlâs ve Alak sûreleri tefsiri Arap harfli Türkçedir [22].

Meselenin şer'î ölçüsüne gelince, önce Kur'an'ın Arapça indirildiği bilinmelidir:

> إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ "Biz onu, anlayasınız diye, Arapça bir Kuran olarak indirdik." (Yûsuf, 2)

İmam Şafii Risâle'de bunun sonucunu şöyle çıkarır:

> *"Her Müslüman, gücünün yettiği kadar Arap lisanını öğrenmelidir"* [24].

İbn Teymiyye İktidâü's Sırâtı'l Müstakîm'de bu hükmü gerekçesiyle birlikte verir: *"Arap dilinin kendisi dindendir, onu bilmek de farzdır"* [25], gerekçesini Kitap ve Sünneti anlamanın farz olmasına, bunların Arapça anlaşılmadan anlaşılamamasına ve bir farzın gerçekleşmesi için gerekli olan şeyin de farz sayılmasına dayandırır ve bu bilginin bir kısmının her bireye, bir kısmının ise toplum adına bir kısım insana farz olduğunu söyler [25]. Aynı eserde *"Arap lisanı İslam'ın ve ehlinin şiarıdır"* diyerek dilin bir toplulukla ilişkisini de tarif eder [26]. Mushaf yazısı konusunda Mısır Fetva Kurumu şu hükmü verir: *"Mushaf yazısı tevkifîdir; onu Latin harfleriyle yazmak ve basmak caiz olmaz"* [3]. Aynı kurumun rasmı Osmanî hakkındaki fetvası cumhur ulemanın bu rasmın izlenmesini vacip saydığını bildirir ve İmam Ahmed'in *"Osman hattına aykırı yazmanın haramlığı"* hükmünü verdiğini aktarır [27]. Osmanlı'da da 1910'daki Arnavut talebi karşısında Şeyhülislamlıktan aynı yönde bir görüş çıkmıştır [1][5].

Bu delillerin sınırını dürüstçe belirtmek gerekir: Fetvalar mushafın yazımı hakkındadır ve İbn Teymiyye'nin sözleri Arap dilinin değerini anlatır; Latin harfleriyle Türkçe yazmayı kendi başına haram kılan bir hüküm bu metinlerde bulunmaz. Peygamber Efendimiz Zeyd b. Sâbit'e Yahudilerin yazısını öğrenmesini emretmiş ve Zeyd bunu yarım ay geçmeden öğrenmiştir:

> أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ أَتَعَلَّمَ لَهُ كَلِمَاتِ كِتَابِ يَهُودَ "Resûlullah bana, kendisi için Yahudilerin yazısına ait kelimeleri öğrenmemi emretti." (Tirmizî, 2715; Tirmizî hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir)

Allah da dillerin ve renklerin farklılığını kendi delillerinden saymıştır:

> وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَـٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ "dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun varlığının belgelerindendir" (Rûm, 22)

Bu deliller Latin harflerini öğrenmeyi serbest bırakır; itirazımız bu harflerin zorla yerleştirilmesine, bin yıllık yazının kitaplardan, tabelalardan ve ders programlarından kanunla çıkarılmasına ve böylece Kitap'a, Sünnet'e ve fıkha giden kapının yeni nesillere kapatılmasına yöneliktir. Kanunun metni Kur'an'ın harflerini yasaklamamıştır; ancak Türkçe yazının, Türkçe öğretimin ve Türkçe kitabın harfini değiştirerek milyonlarca insanın gündelik hayatında Arap harfiyle temasını ortadan kaldırmış ve bin yıllık Türkçe İslam kütüphanesini yeni nesle yabancılaştırmıştır. Arap dilini öğrenmenin en azından farzı kifâye olduğunu söyleyen İbn Teymiyye'nin kaidesi [25] burada işler, çünkü toplumun bu farzı yerine getirebilmesi için gerekli araçların, yani harflerin, bu harflerle yazılmış eserlerin ve onları okutacak okulların ayakta kalması gerekir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

> مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ "Kim bir kavme benzerse onlardan sayılır." (Ebû Dâvûd, 4031)

Atatürk yazının atılmasını Batılılara kılık kıyafete kadar her şeyde uymanın bir parçası olarak anlatmıştır [1] ve İbn Teymiyye'nin dillerin toplulukları birbirinden ayıran en büyük şiarlardan olduğunu söyleyen ifadesi [26] ile birlikte düşünüldüğünde, dilin taşıyıcısı olan yazının bu bağlamda ele alınması makul bir çıkarımdır.

Harf Devrimi tek başına bir olay olmadı. 3 Mart 1924'te hilafet kaldırıldı, aynı gün Şer'iye ve Evkaf Vekâleti kaldırılıp Tevhid i Tedrisat Kanunu kabul edildi ve Halife Abdülmecid Efendi hanedanla birlikte ülkeden çıkarıldı. Dört yıl sonra yazı değişti ve Atatürk'ün anlatımı bunu Batılılara kılık kıyafete kadar her şeyde uymayı hedefleyen bir bütünün parçası olarak gösterir [1]. Bu yüzden cevap, İslam'a bütünüyle dönmektir ve bu dönüşün siyasi çatısı hilafettir.

Hilafet, dinin korunmasında ve dünya işlerinin din ile yönetilmesinde peygamberliğe halef olma görevidir ve Mâverdî bu görevi ehline vermenin icmâ ile vacip olduğunu söyler. Nevevî de alimlerin "*Müslümanların bir halife nasbetmesinin vacip olduğu üzerinde icmâ ettiklerini*" bildirir, Kurtubî ise Bakara 30'u "*kendisine kulak verilen ve itaat edilen bir imam ve halife nasbetmenin asıl dayanağı*" sayar ve tek istisna olarak Esamm'ın görüşünü kaydeder. Allah Resulü'ne "*Allah'ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet*" diye emredilmiştir (Mâide, 49) ve bu hükmün uygulanması bir otorite ister. Nûr 55'teki halef kılma va'dini İbn Kesîr, ümmetin yeryüzünün halifeleri olması şeklinde açıklar. Müsned'deki hadis, sıranın sonunda peygamberlik yöntemi üzerine bir hilafet müjdesini verir; isnadına hasen hükmü verilmiştir.

Kanun görüşmelerinde hilafetin dince zorunlu olmadığı ileri sürülmüştür, fakat bu görüş Esamm'a dayanır ve icmâ karşısında tek kalır. Hilafetin bir hanedana ait olduğu iddiasına karşı hadisin ölçüsü peygamberlik yöntemidir. Aradan yüz yılı aşkın zaman geçtiği söylenirse, Harf Devrimi savunucularının "seksen yıl sürdü" sözü aynı mantıkla bir geri dönüşün de zaman alabileceğini gösterir ve Allah, bir toplum kendi durumunu değiştirmedikçe onların durumunu değiştirmez (Ra'd, 11). Bu dönüşün yolu ilim, davet, nasihat ve sabırdır.

Üzerimize düşen, Kur'an'ı ve Arapçayı her evde öğretmek, çocuklarımıza Raşid halifelerin nasıl seçildiğini ve yönettiğini anlatmak, işlerimizi aileden camiye kadar istişare ile yürütmek, davet ve nasihati hikmetle sürdürmek ve Allah'ın va'dine güvenerek sabırla çalışmaktır.

Wa'Allāhu Aʿlam

Kaynakça

[1]- Metin Kale, "Harf Devrimi", ERDEM dergisi (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu). Kanun metni ekte yer alır. URL: https://erdem.gov.tr/tam-metin-pdf/469/tur

[2]- Vikipedi İngilizce, "Hurûf ı munfasıla" maddesi (45 işaret, 35 ünsüz ve 10 ünlü bilgisi). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Hur%C3%BBf-%C4%B1_munfas%C4%B1la

[3]- Mısır Fetva Kurumu (Dâr el İftâ), "Kur'an'ın Latin harfleriyle yazılmasının hükmü" fetvası. URL: https://www.dar-alifta.org/ar/Fatwa/Details/12858/%D8%AD%D9%83%D9%85-%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B1%D8%A2%D9%86-%D8%A8%D8%AD%D8%B1%D9%88%D9%81-%D9%84%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D9%86%D9%8A%D8%A9

[4]- Geoffrey Lewis, The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success, Oxford University Press, tanıtım metni. URL: https://academic.oup.com/book/48646

[5]- Fahri Kılıç, "Azerbaycan'ın Latin Alfabesine Geçişinin Türkiye'deki Alfabe Tartışmalarına Etkisi", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Güz 2019, sayı 100, sayfa 479 ile 504 arası. URL: https://atamdergi.gov.tr/tam-metin-pdf/193/tur

[6]- Atatürk Ansiklopedisi, "Harf Devrimi" maddesi (1850'lerden 1928'e yetmiş sekiz yıl, kanun maddeleri). URL: https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/harf-devrimi/?pdf=3622

[7]- Paul Goble, Radio Free Europe/Radio Liberty, Tataristan'ın alfabe kararı üzerine değerlendirme. URL: https://www.rferl.org/a/1094684.html

[8]- Azerbaijan International, Bakü Türkoloji Kongresi üzerine yazı. URL: https://azer.com/aiweb/categories/magazine/81_folder/81_articles/81_turkology_congress.html

[9]- Vikipedi İngilizce, "Azerbaijani alphabet" maddesi (1933 Latin reformu, 1939 Kiril emri). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Azerbaijani_alphabet

[10]- Anadolu Ajansı, "MEB okuma yazma seferberliği için sahaya iniyor" (okuryazarlık oranları: 1927 yüzde 11, 1935 yüzde 20,4, 1950 yüzde 33,6, 1960 yüzde 39,5). URL: https://aa.com.tr/tr/egitim/meb-okuma-yazma-seferberligi-icin-sahaya-iniyor/1055634

[11]- Alpay Filiztekin, "Unification of education, ethnic diversity, and literacy in the early Turkish Republic", Economic History of Developing Regions 40(1), 2025, özet sayfası. URL: https://research.sabanciuniv.edu/id/eprint/51752/

[12]- Vikipedi İngilizce, "Education in Japan" maddesi (Edo dönemi sonunda erkeklerin yaklaşık yüzde 50'si, kadınların yüzde 20'si okuryazar). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Japan

[13]- Hiragana Times, Edo dönemi eğitimi ve İkinci Dünya Savaşı sonrası okuryazarlık araştırması. URL: https://hiraganatimes.com/web/categories/1/articles/203

[14]- Ekrem Buğra Ekinci, "Literacy in Ottoman Society Was Higher Than Believed" (tartışmalı görüş olarak aktarılmıştır). URL: https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=628

[15]- Yusuf Akçay, "Osmanlı Dönemi Alfabe Tartışmaları Bağlamında Dr. İsmail Hakkı Bey ve Islah ı Huruf Cemiyeti". URL: https://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/yusuf_akcay_alfabe_tartismalari.pdf

[16]- Türk Edebiyatı sitesi, harf devrimi yazısı (Arap alfabesinde elif, vav ve ye olmak üzere üç ünlü harf bilgisi). URL: https://www.turkedebiyati.org/?p=13925

[17]- Dunyo Haber Ajansı, Divanu Lügati't Türk'ün Mısır'da yayımlanması haberi (Arap harekelerinin kullanımı). URL: https://dunyo.info/en/Fakt/v-egipte-opublikovan-trud-devonu-lugot-at-turk-mahmuda-kashgari Ayrıca Vikipedi, "Dīwān Lughāt al-Turk": https://en.wikipedia.org/wiki/D%C4%ABw%C4%81n_Lugh%C4%81t_al-Turk

[18]- Vikipedi İngilizce, "Uyghur Arabic alphabet" ve "Uyghur grammar" maddeleri (sekiz ünlü, her ünlü için ayrı harf, 1937 ile 1954 arası düzenleme). URL:

https://en.wikipedia.org/wiki/Uyghur_Arabic_alphabet ve https://en.wikipedia.org/wiki/Uyghur_grammar

[19]- Vikipedi İngilizce, "Ahmet Baitursynuly" maddesi ve Astana Times, Baytursunuli'nin 150. doğum günü yazısı (1912 reformu, Çin, Afganistan ve İran'da kullanım, üç işaret ile dokuz ünlü bilgisi). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ahmet_Baitursynuly ve https://astanatimes.com/2022/02/the-man-who-led-his-nation-to-enlightenment-kazakhstan-marks-150th-anniversary-of-prominent-scholar-akhmet-baitursynov/

[20]- Humanities Institute, "Turkic Literature, 20th Century" (yazar adı sayfada belirtilmemiştir). URL: https://humanitiesinstitute.org/__static/4627229e40652e265eb52c62c93da970/turkic-20thcentury-literature(2).pdf

[21]- Emine Kısıklı, "Harf İnkılabı'nın ...", ERDEM dergisi. URL: https://erdem.gov.tr/tam-metin-pdf/208/tur

[22]- Princeton Üniversitesi Kütüphane Kataloğu, Şeyhülislam Musa Kâzım, Sûre i İhlâs ve Alak Tefsirleri, İstanbul 1916 (Arap harfli Türkçe). URL: https://catalog.princeton.edu/catalog/9926870123506421

[23]- Mecelletü'r Risâle, sayı 107, "en Nahdatü't Türkiyyetü'l Ahîra" yazısı, Vikikaynak (yazar adı ve tarih sayfada görünmemektedir). URL: https://ar.wikisource.org/wiki/%D9%85%D8%AC%D9%84%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%B3%D8%A7%D9%84%D8%A9/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%AF_107/%D8%A7%D9%84%D9%86%D9%87%D8%B6%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AE%D9%8A%D8%B1%D8%A9

[24]- İslam Soru Cevap (Arapça), soru 319832, İmam Şafii'nin er Risâle'den sözü. URL: https://islamqa.info/ar/answers/319832

[25]- İslam Soru Cevap (Arapça), soru 90066, İbn Teymiyye'nin İktidâü's Sırâtı'l Müstakîm'den (cilt 1, sayfa 204 ile 208 arası) uzun alıntısı. URL: https://islamqa.info/ar/answers/90066

[26]- İslam Soru Cevap (Arapça), soru 151370, aynı eserden alıntı. URL: https://islamqa.info/ar/answers/151370

[27]- Mısır Fetva Kurumu, "Mushafların yazımında rasmı Osmanî'ye bağlı kalmanın hükmü", fetva numarası 7279. URL: https://www.dar-alifta.org/ar/fatwa/details/17981/%D9%85%D8%AF%D9%89-%D9%88%D8%AC%D9%88%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B2%D8%A7%D9%85-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%B3%D9%85-%D8%A7%D9%

84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D9%81%D9%8A-%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B5%D8%A7%D8%AD%D9%81

Sayf Al-Furqan Publications

About Us	*Sayf Al-Furqan Publications*
Author	*Caliphate Defence Force*
Tiktok;	Caliphate Defence Force
Instagram;	Caliphate Defence Force
Youtube;	*Iftira Tarih Utansin*

Twitter;	Talha Ibn Yusuf
Upscrolled;	Caliphate Defence Force
Scribd;	*Caliphate Defence Force*
Website;	*Hayatimanvecihad8* *Cdfnews7*

